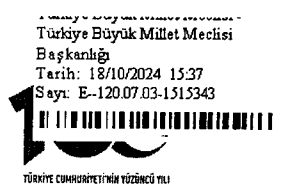

T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
Strateji Geliştirme Başkanlığı

Sayı : E-85112434-610-5592097

Konu : Soru Önergeleri

7/12038 GK 153
7/12307 GK 155
7/13006 GK 164
7/13893 GK 4
7/13895 GK 4

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA
(Kanunlar ve Kararlar Başkanlığı)

- İlgi : a) 24.05.2024 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1432549 sayılı yazınız.
b) 31.05.2024 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1436034 sayılı yazınız.
c) 12.06.2024 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1443739 sayılı yazınız.
ç) 17.07.2024 tarihli ve E-43452547-120.07.04-1459047 sayılı yazınız.

İlgi yazılar ekinde yer alan soru önergelerine ilişkin Bakanlığımızca hazırlanan cevaplar Ek'te sunulmaktadır.

Bilgilerinize arz ederim.

Mehmet Nuri ERSOY
Bakan

Ek: Liste ve Cevaplar (11 Sayfa)

**İSTANBUL MİLLETVEKİLİ SAYIN OĞUZ KAAAN SALICI'NIN 7/12307 ESAS
SAYILI SORU ÖNERGESİNE BAKANLIĞIMIZCA HAZIRLANAN CEVAP**

Bakanlığımız (Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü)'ca;

Geç Osmanlı Dönemi'nde Avrupa ve Amerika'dan gelen diplomatların, ticari veya teknik anlaşmalar kapsamında görevli olarak gelen kişilerin çok yaygın olarak kazılar yaparak birtakım efsaneleri ispatlamak, büyük arkeolojik keşifler yapmak, ülkelerinde büyük ilgi gören arkeolojik eserleri alıp vatandaşı bulundukları ülkelerin müzelerine götürmek gibi bir eğilim içerisinde oldukları bilinmektedir. Bu dönem aynı zamanda arkeolojinin bir bilim olarak kurumsallaşmaya başladığı dönemi de kapsar ve kuralları daha ziyade dönemin kolonyal güçleri tarafından koyulan bir takım kazı ve paylaşım usulleri Latin Amerika'dan Orta Doğu'ya kadar yayılır.

Osmanlı İmparatorluğu'nda, bu tür uygulamaların kültürel açıdan kayba yol açtığına yönelik tespitler neticesinde eski eserlerin korunması ilki 1869 yılında yürürlüğe girmiş olan ve daha sonra 1874, 1884 ve 1906 yıllarında güncellenerek yürürlüğe giren kanunlar yoluyla gerçekleştirilmiştir. Her güncellemeyle korumacı niteliği arttırılan nizamnamelerde ulaşılan ve bugün yürürlükte bulunan kanunumuza da ilham vermiş olan ana öğeler; kültür varlıklarının henüz keşfedilmemiş olup toprak veya su altında bulunanlar veya varlığı tespit edilmemiş olanlar dahil olmak üzere "Devlet Malı" olarak kabul edilmesi, yurt dışına çıkarılmalarının yasaklanması, bir kültür varlığı bulunduğunda haber verme zorunluluğu, kültür varlığı aramak maksadıyla izinsiz araştırma yapılmaması ve aykırı hareketlerin cezaya bağlanmasıdır.

Tüm bu mücadelenin yanı sıra ve çıkışına izin verilmeyen birçok esere rağmen, Osmanlı topraklarından bilhassa son zamanlarında artan siyasi ve diplomatik baskının da tesiriyle pek çok önemli eserin çeşitli yollarla ülke dışına çıkarıldığı veya kaçırıldığı bilinmektedir.

Önergede sayılan eserlerden pek çoğu bu kapsamda kalmakta olup 19. yy'ın ortalarından 20. yy'ın başlarına kadar geçen sürede çeşitli yollarla Osmanlı topraklarından çıkarılmıştır.

Özetle, aralarında Pergamon Müzesi, British Museum, Louvre Müzesi, Metropolitan Müzesi gibi müzelerin bulunduğu ve bu türlü giden eserlerimizin yer aldığı müzelerin ana argümanı bu eserlerin dönemin kanunlarına uygun geldiği veya alınan müstakil izinlerle taşındığı yönündedir. Burada Bakanlığımızca gösterilen tutum ise son derece açık olup iddia edilen izin belgelerinin de dönemin hukukuyla bağdaşmadığı, o dönem kurulan siyasi baskının bir sonucu olarak temin edilmiş olduklarının arşiv belgelerimizden anlaşıldığı, ayrıca bulundurdıkları her eser için de bu şekilde dahi olsa verilmiş bir izinden bahsedilemeyeceğini hatırlatmak ve tartışmak

yönündedir. Bu tür eserlerin iadeleri hakkında gösterilebilecek en doğru yaklaşımın

teslimiyet duygusundan uzak ve ısrarlı girişimlerin sürdürülmesi yolu olduğu değerlendirilmekte ve çalışmalarımız buna göre gerçekleştirilmektedir.

Bunlara ek olarak son yıllarda, İsviçre, Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere, Fransa, Hollanda gibi ülkelerden, bilhassa 1960-80 yılları arasında gerçekleştirildiği anlaşılan kaçak kazılar yoluyla elde edilerek götürülmüş eserlerimizin iadeleri sağlanmaktadır. Bunlar arasında Bakanlığımız ile Manhattan Bölge Savcılığı arasında kurulan yakın iş birliği sayesinde iadesi sağlanan Perge Antik Kenti kökenli heykeller, lahitler ile Boubon Antik Kenti'nden çalınan bronz imparator heykelleri, Kiliya İdoller, Çatalhöyük, Hacılar kökenli tanrıça heykelcikleriyle, Roma Dönemi siyah figürlü vazolar, gümüş heykelcikler, Elmalı Sikkeleri sayılabilir. İsviçre'den iadesi sağlanan Urartu sserleri, İngiltere'den iadesi sağlanan Milet kökenli Kore Heykeli, el yazması Kur'an-ı Kerim, Fransa'dan iadesi sağlanan figürin ve mozaikler, Hollanda'dan iadesi sağlanan çiniler ve cami kitabesi, İtalya'dan iadesi sağlanan Zeugma kökenli Satornila Mezar Steli ilk akla gelen eserler arasında olup ülkemiz müzelerinde araştırmacı ve ziyaretçilerimizin beğenisine sunulmuştur. İadeleri henüz tamamlanmamış eserlerin bazıları, olayların gerçekleştiği yıllar ve koşullar sebebiyle uluslararası kurumlarca yürütülen sözleşme veya anlaşmalar kapsamında değerlendirilememektedir. Bununla beraber Türkiye'nin kültür varlıklarının kaçakçılığının önlenmesi ve yurt dışında bulunan eserlerimizin iadesinin sağlanması yönündeki tutumu Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO, Milletlerarası Müzeler Konseyi ICOM, Uluslararası Kriminal Polis Teşkilatı INTERPOL, Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi UNODC ve benzeri tüm mecralarda dile getirilmektedir.

Bakanlığımız, UNESCO başta olmak üzere bu alanda çalışmaları bulunan tüm çok taraflı platformlarda aktif olmaya gayret etmektedir. Ülkemizin 2023 yılında UNESCO 1970 Sözleşmesi Alt Komitesine dört yıllığına bir kez daha seçilmiş olması bu başarılarından birisidir. Bakanlığımız, çok taraflı kuruluşlardaki çalışmalarının yanında, ülkelerle ikili anlaşmalar yapılması yönünde de girişimlerini hızlandırmaktadır. Bu kapsamda 2024 yılı itibarıyla doğrudan kültür varlığı kaçakçılığıyla mücadele alanında imzalanan ikili anlaşma sayısı 12'ye ulaşmıştır. Bunlar arasında bulunan Amerika Birleşik Devletleri ve İsviçre gibi pazar ülkelerle imzalanmış anlaşmalar özellikle iade çalışmalarına önemli katkı sunmaktadır. Bu sayının arttırılması ve ikili ilişkilerin geliştirilmesi için görüşmeler sürdürülmektedir.

Bakanlığımızın çalışmaları ve girişimleri neticesinde 2002-2024 yılları arasında toplam 12.155 kültür varlığının ülkemize iadesi sağlanmıştır. Bu istatistiki veriler ülkemizde ve dünyada ülkemizin kültür varlığı kaçakçılığıyla mücadelesi hakkında farkındalığı arttırmak için önem arz etmektedir.

Kültür varlığı kaçakçılığının önlenmesi amacıyla yurt içinde alınan tedbir ve yakalamalar sonucu 701.251 kültür varlığının son 3 yılda yurt dışına çıkarılmasına

engel olunmuştur. Yurt dışında bulunan eserlerimiz konusunda ise her biri ulaşılabilir

ya da sergilenir durumda olmadığından istatistiki bilgi vermek mümkün olamamaktadır.

Son olarak 12.155 olarak güncellenen eserlerimizin iade alındığı ülkelere göre yüzdelik dağılımı aşağıda sunulmaktadır:

Hırvatistan:	%34,17
Bulgaristan:	%25,22
Sırbistan:	%15,36
Almanya:	%10,28
Macaristan:	%4,23
İsviçre:	%3,67
Avusturya:	%2,65
ABD:	%2,50
İngiltere:	%0,64
Avustralya:	%0,52
Hollanda:	%0,24
Fransa:	%0,20
BAE:	%0,19
İtalya:	%0,10
İskoçya:	%0,03

Bakanlığımızca kültür varlığı ticareti yapmak isteyenlere verilen ruhsat sayısı toplam 217'dir. Bunlardan 79'u aktif olarak kültür varlığı ticareti yaparken 138 ticarethane ruhsatnamesi iptal edilmiştir. Taşınır Kültür Varlığı Ticareti ve Bu Ticarete Ait İşyerleri ile Depoların Denetimi Hakkında Yönetmelik kapsamında taşınır kültür varlığı ticareti yapanların denetimleri periyodik olarak her yıl ilgili Müze Müdürlüklerince gerçekleştirilmektedir. Ruhsatı iptal edilen kişilerden, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'na göre hapis cezası alan bulunmamaktadır.

Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü bünyesinde 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu'nun 32'nci maddesine istinaden "yurt dışına çıkarma yasağı" kapsamında ceza alan personel bulunmamakla birlikte; 2863 sayılı Kanun kapsamında taşınır ve taşınmaz kültür varlıklarına yönelik yapılan iş ve işlemlerden ceza alan 15 personel bulunmaktadır.

2863 sayılı Kanun'un 68'inci maddesi uyarınca alt sınır 5 yıl olmakla beraber üst sınır 12 yıldır. Tüm kaçakçılık suçları içinde en ağır ceza kültür varlığı kaçakçılığı suçları için öngörülmüştür. Buna karşın caydırıcı yönünün daha da arttırılması maksadıyla söz konusu cezaların arttırılmasına yönelik mevzuat çalışması sürdürülmektedir.